

PUČKO LIJEČENJE ŽIVOTINJA

Na velebitskim obroncima od davnina je uzgajana niskoproizvodna stoka primitivnih svojstva, jedina koja je mogla izdržati sve uzgojne i ostale ne-
daće surova podneblja. Život te stoke odvijao se je u posebnim uvjetima
glomazne i surove planine. Već po svojim zemljopisnim obilježjima, s obzi-
rom na nadmorsku visinu, izuzetno velike količine atmosferilija i izrazite ka-
rakteristike kontinentalne klime, razvoj mikroorganizama i nametnika na
Velebitu odvija se u drugim uvjetima nego u okolici planine. S druge strane
nekada su velebitski stanovnici najveći dio svojih prihoda ostvarivali od
stoke, bilo prodajom tržišnih viškova stoke, bilo prodajom ili korištenjem ži-
votinjskih proizvoda. Sav ostali prihod nekada je bio nevažan u usporedbi
s prihodom od stočarstva.

Zato su stoka i njezino zdravstveno stanje bili stočarima od životne
važnosti. Liječenjem domaćih životinja bavio se narod sâm, crpeći svoje
znanje iz iskustva i usmene predaje, pomažući stoci od slučaja do slučaja
različitim načinima liječenja i pučkim lijekovima, dobrim dijelom bez znan-
stvene podloge, često temeljenim na praznovjerju i čarolijama.

U neprilikama i nezgodama puk se služio svim od starine poznatim mu
sredstvima i načinima pomoći, pa i onda kada se nije nadao ni vjerovao da
će ta pomoć uspjeti, ali je bio primoran jer je živio od te stoke. Često joj
je posvećivao više pažnje nego ukućanima, pa je tako među gorštacima
nastala surova uzrečica: sretnom čovjeku žene umiru, a nesretnom kobile
ugibaju, jer s drugom ženom doći će i nova radna snaga i bilo kakav miraz,
a poslije ugibanja stoke predstoji obično tegoban način nabave drugog grla.

Pri pojavi bolesti stočari su se morali snalaziti na različite načine. Po-
magača pri nezgodama cijenili su jer je njegova pomoć često bila korisna
pri teškim porodima životinja, pri puštanju krvi životinjama i ostalim po-
znatim mu zahvatima. Sve je to skupa bilo nedovoljno da zamijeni pravog,
obrazovanog stručnjaka, ali je bilo bolje nego ništa. I, onda je, u trenucima
kad se izlaza nije moglo naći, tražen bilo kakav lijek, bilo kakvo sredstvo
ili pomagalo da se ublaži, odgodi ili smanji šteta. Najčešće je sve to malo
pomagalo.

Tako se razvilo bajanje, gatanje ili vraćanje, kojemu je danas teško do-
segnuti početak, a kako je čvrsto ukorijenjeno u narodu, može se reći da je
razvijeno od samih početaka stočarstva. Tim su se bavile osobito žene, i to
starije, iskusnije, naravno, one koje su imale sreću da im je kakvim činom

Sl. 153 — *Koze i jarci u toru pokraj planinskog stana Ike i Ante Kneževića (Sulje) na Malom Libinju. Snimila od juga F. B. Lokmer 1981.*

koji put uspjele pomoći bolesnoj stoci. Neke su žene od svojega bajaranja stvorile donekle izvjestan kult, postale bi poznate, što im je ponekad donosilo i ekonomsku korist.

Tako su nastajali različiti prigodni običaji, cijeli rituali, koji su primjenjivani od slučaja do slučaja. Stvarani su različiti tekstovi, uzrečice i poslovice koje su pratile pojedine zahvate. U slučajevima kad su životinje bile ugrizene od otrovnih zmijskih izgovarala bi se slijedeća molitva koju bi dotična pomagačica morala naučiti na Badnje večer:

Otrovnice, gujo ljuta,
da Bog dao u kamen udarila,
ovom živom biću ne naudila;
ti, izdanku plemena Judina,
ne nadjačaj pleme Davidova.

Poslije ovog teksta, popraćenog prigodnim pokretima ruku ili tijela, nastavila bi se moliti neka vjerska molitva i onda bi se opet ponavljao prijašnji tekst.

Iz vremena boravka paleomediteranskoga čovjeka na Velebitu za vrijeme bakrenoga doba Gušić navodi zanimljiv kulturni običaj. Pri proljetnom izdizanju stoke na velebitske pašnjake planinke su prilazile kulturnom kamenu zvanom »Baba« na Malom rujnu nedaleko Paklenice i posipale po njemu malo žita i ulja, da bi stoka te godine bila zdrava, plodna i muzna, a paša izdašna.

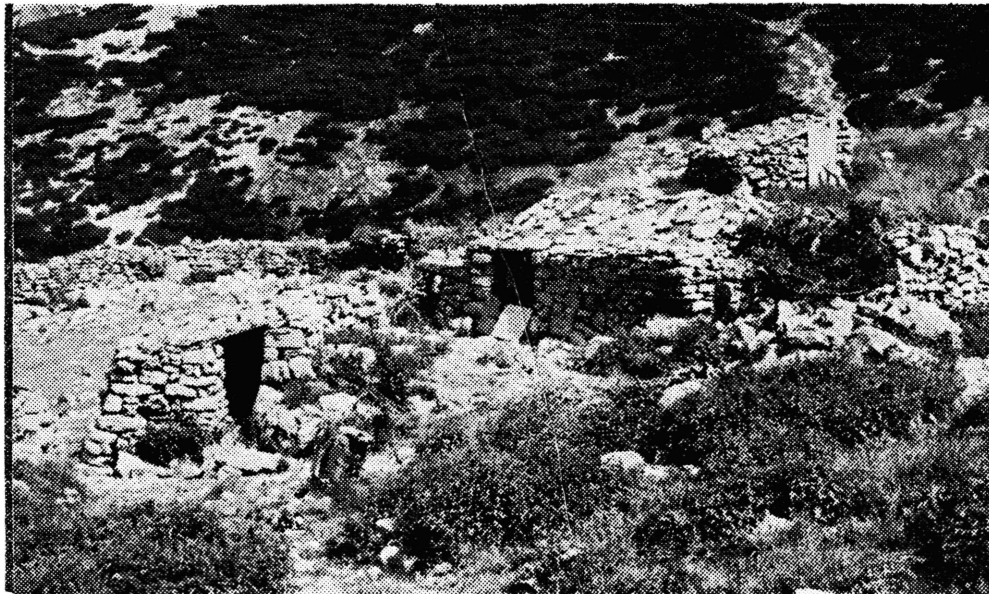
U taj najstariji kulturni krug spada i štovanje žive vode o čemu ima više tragova na Velebitu. To se štovanje vode zadržalo i do naših dana. Sve do nedavno ostavljale su žene uz neke izvore (Sv. Ivan na Gori u Lici, Sv. Marko kod Gračaca, Zlatan-vrilo u Bakovcu kod Kosinja) pletiva, tkanice ili marame kao zavjetne darove. Često se koristila voda pojedinih izvora za koju se smatralo od davnine da ima ljekovita svojstva, tako na primjer osobito se odnosila voda s izvora iza crkvice sv. Ivana iznad Metka. Ta bi se voda čuvala u kućama sve do slijedeće godine, sve do slijedećeg proštenja, kad bi se donosila druga. Slično je bilo s vodom koja bi se blagosivljala u crkvama 6. siječnja, na Tri kralja. I ona bi se čuvala u kući do slijedećeg blagosivljanja, eto, za slučaj bolesti ukućana ili blaščeta.

Starinski običaj paljenja i gašenja triju svijeća smještenih u sredini božićnog kolača govori sam po sebi kolika se važnost pridavala stoci, jer je jedna od svijeća bila namijenjena stoci, a druge dvije kućnoj čeljadi i žitu. I kad bi se na Božić pila pri ručku prva čaša vina, kućedomaćin je u tu čašu, nakon što su svi ukućani kušali iz nje malo vina, umakao odrezanu krišku kruha i kapima iz nje gasio svijeće. Najprije onu namijenjenu čeljadi, onda onu za stoku, pa za žito. Pri tom su svi pazili koliko je kapi trebalo da se ugasi koja svijeća, jer ako ih treba više, onda se govorilo da će slijedeće godine čeljad, stoka ili žito biti otporniji, zdraviji i rodniji.

Kad bi se neka neizlječiva bolest ili pošast češće ponavljala u istog stočara i kad bi zatajila sva moguća iskušana sredstva i žrtvovanja, uslijedilo bi — istina rijetko — odlazak u Bosnu, hodži, za kojega se znalo ili govorilo da spašava od svih zala.

Sve je to bilo namijenjeno spašavanju bolesne stoke, a kad bi pomagači, i lijekovi, i molitve, zakazali, onda bi za sve bio kriv nečastivi. Zato su se nekad stočari u slučaju teških stočnih bolesti zavjetovali određenim svecima, tako bi se sv. Anti, kao zaštitniku stoke, pri proštenju donosilo runo ili kudelj vune, čak i žive životinje, a sv. Roku, zaštitniku rana, također. Osobito je bilo poznato darivanje sv. Ante i onda kada stočar nije imao šteta.

Uobičajeni su bili različiti načini pomaganja bolesnim životinjama, a jedan od najčešćih bilo je puštanje krvi. Kako su taj postupak liječenja nekada primjenjivali i ljudi, ondašnji vidari, to nije ni čudo da se primjenjivao u životinja. Ipak, puštanje krvi konjima radilo se s dužnim oprezom zbog toga što su nespretno napravljene rane ostavljale vidljive ožiljke, a to se u konja ne dopušta; pri eventualnoj prodaji to je bio dokaz da je životinja bila bolesna i da je možda sklona kakvoj bolesti, a često je ožiljak bio i estetski nedostatak koji je utjecao na cijenu grla. Puštanje krvi obavljali su poduzetniji i hrabriji konjari, osobito drvari, pri pojavi prazničke bolesti zarezivanjem u venu jugularis. Konopčićem bi se bolesnoj životinji stegnuo vrat da dobro nabrekne jugularna vena i onda bi se ostrim nožićem jednim potezom zarezalo do vene da se ispusti nekoliko litara krvi. Zaustavljanje krvarenja nije bilo problem, vrat bi se povezao kakvom krpom, na ranu bi se stavilo nešto usitnjena duhana u svrhu dezinfekcije i zaustavljanja krvarenja i većinom bi se sve dobro svršilo. Ako bi kroz krpom, koja je predstavljala zavoj, iscurilo nešto više krvi, to bi životinji oboljeloj od prazničke bolesti dobro došlo, jer bi laici ionako ispustili manje krvi negoli je bilo potrebno.

Sl. 154 — Posljednji zapadnomalovanski stanovi i torovi, južni Velebit. Snimio od zapada A. Glavičić 1981.

Govedima se zarezivalo uho, rep ili rudimentarni ostaci nekadašnjih prstiju (papčici), ovcama, kozama i svinjama uho, svinjama najčešće rep, koji se onda žibao da ne nastane zgrušavanje i da isteče što više krvi.

Zanimljivo je spomenuti liječenje pomoću pijavica (*Hirudo medicinalis*). Pijavice se obično nalaze uz neke po njima poznate lokve, a nekada su ih mnoge kuće imale u posudama po nekoliko komada. Ponegdje se i danas prodaju po sajmovima i proštenjima zabačenijih sela. I ljudima i životinjama stavljale su se na kožu, na bolesna mjesta, da sišu krv. To se ponavljalo nekoliko puta, sve dok se smatralo da nije izvučena sva bolesna krv. Ista pijavica mogla se upotrijebiti u jednom danu nekoliko puta uzastopno, jer se nakon jednog sisanja mogla iz nje istisnuti krv.

Pri prijelomu nogu u ovaca i koza upotrebljavane su dvije tanke daščice, koje bi se postavile oko mjesta prijeloma i obavijale kudeljom, na pučki način priređenim nitima lana ili konoplje. Sve skupa oblijepilo bi se bjelancem, i prijelomi su većinom dobro prolazili. Za ovu vrst zahvata pojedinci su bili nadaleko poznati, pa su liječili i ljude.

Različite upale očiju, osobito katarakte, tretirane su na jedan te isti način. U bolesno oko bi se ubacivala usitnjena sol, šećer ili sitno nastrugana riblja kost, obično sipina. Obrambeni mehanizmi u oku reagirali bi na ubačenu masu, pa bi često u toj reakciji nestala i primarna bolest oka.

Ujedi životinja od otrovnih zmija bili su česti, ali nisu stočarima nanosili znatnije gubitke. Konji su i goveda većinom prebolijevali uslijed svoje veće tjelesne težine, a manje su životinje ugibale. Najobičniji način pomaganja bio je izrezivanje mjesta uboda, ako se to mjesto znalo ili vidjelo. Veći-

nom se to mjesto moglo uočiti, jer se odmah pojavilo otečenje i veoma brza nekroza okolnog tkiva. Ugrizeno mjesto izbolo bi se iglom i kroz te otvore istiskivao se otrov. Naravno da je često korištena već spomenuta molitva i ritual u vezi s njom.

Pri količnim napadima u konja (grčevi u crijevima) oni su uvođeni u ovčje staje. Prema tvrdnji laika bolesni se konji u ovčjim stajama brzo pomokre uslijed tamo prisutnih amonijakovih para. Pri tom popuštaju i spazmi u ostalim dijelovima tijela i životinje brzo ozdrave. Ta terapija nije pomagala onim životinjama koje su oboljele od trovanja hrastovim i bukovim pupom. Naime, svakog proljeća stoka je pri prvim danima bez snijega izlazila na pašnjake. U pomanjkanju trave uzimala je mlade pupove sa spomenutog drveća i — pri uzimanju većih količina — oboljevala. Nastali bi teški probavni poremećaji, često i s letalnim završetkom.

Uobičajena je bila uporaba pakline. To je bila smola crnog bora koja se dobivala zarezivanjem kore. Kako se paklina upotrebljavala pri izradi i pravku čamaca, smatra se da je njezino iskorištavanje jedan od uzroka što je smanjen broj crnog bora na Velebitu. Također se misli da je i Paklenica dobila ime po paklini koja se dobivala od pakleničkih borova, gdje na starijim primjercima i danas stoje u koso zarezani ožiljci. Paklina se privijala na različite stare rane koje su slabo zaraštavale ili na otekline i nagnječenja. Nekada je bila univerzalan lijek za sve kontuzije u ljudi i životinja.

U pučkom liječenju životinja dosta su se upotrebljavale ljekovite trave, kao kukurijek (*Helleborus niger*), srčanik (*Gentiana lutea*), odoljen (*Valeriana officinalis*), čemerika (*Veratrum album*), metvica (*Mentha piperita*), kičica (*Centaurum umbelatum*), a pogotovo lan (*Linum usitatissimum*), odnosno laneno sjeme. Dobri gospodari starijih generacija uvijek su čuvali u kući nekoliko pregršti lanena sjemena za eventualna oboljenja probavnih organa u goveda i ovaca, rjeđe u drugih životinja. Korijen srčanika, očišćen i spremljen u rakiju, upotrebljavao se za liječenje probavnih smetnji, odoljen je bio lijek protiv grčeva, čemerika je liječila šugu i svrab, a metvica se upotrebljavala kao antiparazitik. Za rosopas (*Chelidonium majoris*) tvrdi se i danas da bradavice odnosi kao rukom sa životinja i ljudi, a da kičica poboljšava probavu (u ljudi smetnje vezane za hipoaciditet). U gorštaka je popularan naziv za ljekovite trave »trava od razgona«, to jest misli se da spomenute trave razgone bolest. Međutim, taj izraz upotrebljavaju manje upućeni u primjenu i poznavanje ljekovitih trava. Uporabu metvice kao antiparazitika pratila je uobičajena popratna pjesmica:

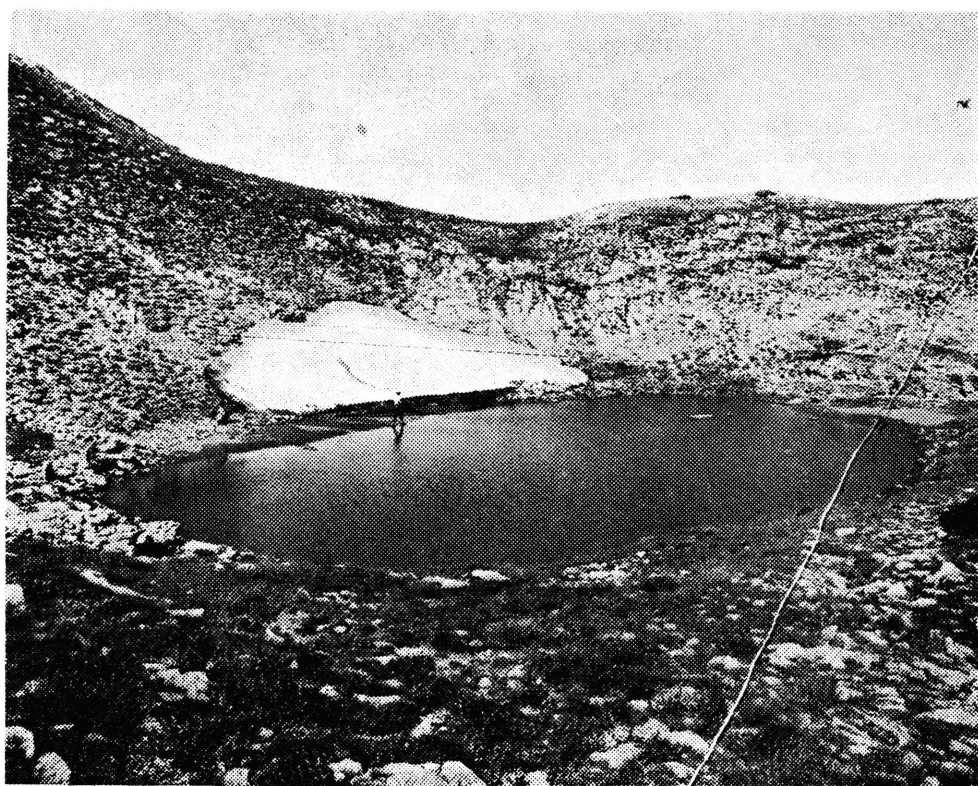
Za istirat iz criva glistice
Treba naći travice metvice.

Od opće poznatih biljaka često se upotrebljavalo sjemenje bundeve i bijeli luk kao antiparazitici, pepeo od ražove slame za zaprašivanje gnojnih rana, čaj od hrastove kore kao lijek protiv proljeva. Naravno da su se često koristili oblozi od tople i hladne vode uz dodavanje soli, običnog ili vinskog octa.

Jedan od najstarijih načina pomaganja bolesnim životinjama, a koji je bio raširen u velebitskim predjelima, ali i šire, bilo je liječenje kukurijekom. To liječenje nalazimo zapisano već u literaturi starog vijeka, a i u pučkoj medicini drugih evropskih naroda. U našoj najstarijoj veterinarskoj knjizi,

koju je izdala godine 1772. Josipa grofica Oršić pod naslovom »Vračitel betegujuće živine«: Suproti vsakojačke fele maršeci kugi; od korenja i listja talunovog kuhanum vodom više krat maršetu život prati. Kakoti istoga taluna dobro je maršetu pod vrat prepeljati, da mu se čemer tamo spravi«.

Kukurijek se upotrebljavao za liječenje kroničnih bolesti konja i goveda, rijetko u ostalih životinja, uvlačenjem takozvanog »spreža«, primitivnom nadražajnom terapijom i stvaranjem apscesa na pučki način. Bolesnoj životinji napravio bi se otvor na prednjoj strani prsa, odnosno govedima na plah-tici, u koji bi se ugurao pod kožu očišćeni komadić korijena kukurijeka debljine tanje olovke, a dužine 4—5 cm, tako da izvan kože viri komadić dužine 1—2 cm koji bi se privezao za okolnu kožu. Za nekoliko dana u okolini rane razvila bi se nateklina veličine dječje glave ili veća i onda bi se iz rane počeo cijediti gnoj. Stočari su smatrali da s gnojem izlazi i uzročnik one bolesti radi koje su i obavljali ovaj zahvat, i to tim bolje i brže što je nateklina bila veća i što je veća količina gnoja iscurila. Uz to često je bilo potrebno odstraniti i dobar dio nekrotičnog tkiva, što je još više pojačavalo dojam o dobru djelovanju te terapije. Koji put dolazilo je do flegmona i sepsi, a tad su morali intervenirati stručnjaci. Često kukurijek upotrijebljen na ovaj način nije izazvao očekivanu reakciju, pa su stočari komentirali:

Sl. 155 — Istočnomalovansko jezero snimio od zapada A. Glavičić 1981.

sprež nije bio dovoljno »jak« da izazove izvlačenje bolesti iz organizma, smradine, kako su oni govorili.

Svojedobno su pojedini travari bili cijenjeni u svojim selima, a i u široj okolici. Najpoznatiji od njih bio je Frane Smojver iz Cesarice, koji je u poslijeratnom razdoblju živio u Gospiću, gdje je nedavno i umro. On je bio redoviti pratilac botaničara i velebitologa Ljudevita Rossija na njegovim istraživanjima velebitske flore na početku ovoga stoljeća. Sabiranju bilja ostao je vjeran cijeloga života, pa je u poslijeratnom razdoblju bio organizator skupljanja ljekovitog bilja za potrebe farmaceutske industrije. I drugi travari s Velebita bili su od koristi istraživačima velebitske flore, a kako su neki od njih povremeno i sami skupljali ljekovito bilje, time su upozorili na ovu neiskorištenu mogućnost za zapošljavanje.

Od davnine su stočari uvidjeli da su uštrojene životinje mirnije i gospodarski rentabilnije, pa su i sami pribjegavali različitim načinima štrojenja. Pri tom su pojedinci stekli zamjernu vještinu, koja se prenosi na koljeno na koljeno. Uobičajeno je bilo štrojenje pastuha škripcima (škripac — kličak). Za škripce se obično upotrebljavalo drvo lijeske promjera oko 3 cm, dužine 6—8 cm, koje bi se rascijepilo u dvije polovice, tako da su pri uporabi obje polovice prilijegale jedna na drugu, ali je među njima bio uklješten funikulus spermatikus (sjemeni trak). Još prije štrojenja oba komada drveta bili su s jedne strane dobro privezana koncem, a naravno s druge strane privezani su nakon uklještenja sjemenog traka. Zatim je nešto niže odrezane testis, a u ranu stavljen kakav uobičajeni »lijek«, kao vruće ulje, pepeo, usitnjeni duhan, modra galica, a u posljednjoj eri takva štrojenja i sulfonamidi. Nakon 2—3 dana škripci su skidani životinji u stojećem stavu. Njihova je uloga ispunjena jer je sjemeni trak bio dostatno dugo prignječen da iz prerezanih krvnih žila više nije bilo krvarenja.

Štrojenje bikova, ovnova i jaraca obavljalo se kukom i batićem. Kuka je bila izrađena od drveta debljine jače podlaktice u obliku slova U, kojoj je jedan krak bio deblji, a drugi tanji, plosnatiji. Krakovi su bili toliko razmaknuti da se između njih mogao uvući vrat skrotuma. Rušenje (povaljivanje) bikova obavljalo se na različite načine, a sve četiri noge fiksirale bi se zajedno i što više izdigle u vis kakvim pogodnim komadom drveta. Batić je bio veličine drvenih kućanskih batića s tom razlikom da mu je upotrebljana strana bila duguljasta, stanjena i lijepo zaobljena. Tako se ni dugotrajnim udaranjem nije mogla jače oštetiti koža na vratu skrotuma štrojene životinje.

Kuka bi se stavljala s bočne strane skrotuma, tako da je deblji kraj bio bliže tlu, i onda bi se zaokrenula za otprilike 90 stupnjeva prema natrag pa bi vrat skrotuma bio napet preko debljeg dijela kuke i tako pripremljen za daljnji rad. Štrojač bi udarao batićem jednakomjerno po vratu skrotuma i nakon svakih desetak udaraca popipao bi prstom do koje je mjere već rastrgan funikulus spermatikus. Nakon otprilike 80—100 udaraca vješta štrojača (u ovnova manje udaraca) vrat skrotuma bio je po cijeloj širini podjednako debeo i mlohav i sastojao se samo od kože u kojoj se više nije mogao napipati funikulus spermatikus. Sama koža bila je neznatno oštećena s obje strane, u stvari samo dobro umerana, što je upućivalo na vještinu štrojača. Koji put bi se događalo da ipak nije do kraja strgan funikulus spermatikus pa testisi ne bi posve atrofirali. Za takva vola govorilo se da je ostao »jak«, odnosno »ojak«. Ako je to vlasniku smetalo ili ako je životinja

bila goropadna, postupak bi se ponovio. Nakon takva »utucanja«, kako se zvao ovaj zahvat, mošnja bi dobroano otekla, no splasnjavanje bi došlo relativno brzo i za nekoliko tjedana posve nestalo, zajedno s testisima.

Svinje (nerastovi) su se štrojile rasijecanjem skrotuma na dva uobičajena mjesta i vađenjem testesa. To se radilo malim nožem, kebom, ili većim, koričašem ili kusturom od dobra čelika s koricama od govedeg roga. Testes je odstranjivan ufrkavanjem do otkidanja ili gnječenjem noktima funikulusa spermaticusa. Daljnji postupak bio je zalijevanje rana uljem ili posipanje pepelom i sličnim sredstvima.

Zanimljivo je spomenuti da je još sačuvan običaj štrojenja životinja samo za puna Mjeseca, osobito pastuha i bikova. Ni za kakvu cijenu ne bi pojedinci ni danas štrojili životinje za vrijeme drugih Mjesečevih faza. Vjeruju da životinje uštrojene za puna Mjeseca brzo dobivaju na težini i da brzo ozdrave, a kad se štroje u druge dane, onda ostanu »suhe«, tj. slabije razvijene i tanke.

I u zabačenim velebitskim selima uvijek bi se našao neki okretniji stočar koji bi, pamteći iskustva svojih predaka ili susjeda, mogao pomoći stoci, na primjer pri teškim porođajima, ali je u većini težih slučajeva stočar bio izvrnut štetama uslijed ugibanja stoke. U takvim okolnostima razvio se u tih stočara strah od onih utjecaja koji su bili stalni i kojima se uvijek moglo pripisati štetno djelovanje. Upravo paničan strah od hladnoće nastao je zbog posljedica koje je hladnoća prouzročila na neishranjenoj stoci smještenoj u slabim stajama ili za dugih boravaka na pašnjacima za nepovoljnih vremenskih prilika. Uz to je uvijek bio prisutan strah od »ospica«, pod čim se podrazumijevala svaka bolest goveda, ovaca i koza što je odraz — po iskazima najstarijih stanovnika velebitskih predjela — čestih pojava stočnih zaraznih bolesti slinavke i šapa, govedih i ovčjih boginja (aphthae epizooticae, variola bovina et ovina) što su nanosile preživcima mnogo štete.

Moglo bi se pomisliti da je u nepristupačnoj i golemoj planini kao što je Velebit epizootička situacija redovito povoljna, tj. da zaranih stočnih bolesti nema ili da ih je zanemarjuće malo.

Ipak, one se pojave i pri njihovu suzbijanju i sprečavanju ne pomažu nikakvi pučki načini liječenja. Treba istaći činjenicu da se godine 1974. u Milković Selinama iznad Lukova Sugarja pojavilo ugibanje jaradi stare nekoliko tjedana. Veoma je čudno da je to bila prva pojava kokcidioze jaradi (coccidiosis capri) u Jugoslaviji.

Pučko liječenje životinja nestaje jer ga potiskuje razvijena veterinarska služba koja je sposobna da obiđe svako velebitsko naselje, pa i najmanje. Ipak, za vrijeme prošlog rata, u pomanjkanju bilo kakvih lijekova, narod se prihvaćao starih načina liječenja i tako silom prilika iskorištavao stoljetna iskustva.

Da je narodni duh neugasiv i u kritičnim situacijama govori slijedeća priča o snalažljivosti pojedinaca u trenucima kada bi trebali biti oštećeni, tj. kupiti grlo s manom.

Različite mane u domaćih životinja prikrivane su svim mogućim sredstvima, a jedna od najčešćih bilo je ritanje goveda pri mužnji. Kako su to stočari »sprečavali«, govori i slijedeća zgoda. Na sajmu jedan stočar kupuje kravu od drugoga, i to oteljenu, i tele s njom. Naravno da ju je prodavalac kovao u zvijezde kao što je to običaj pri prodaji. Kad ju je kupac isplatio, upitao će prodavača:

— Ma reci mi, pobratime, sad kad je već gotova pogodba i tebi krava isplaćena, ima li možda ipak kakvu manu?

— Nema, kaže prodavalac, sve je onako kako sam ti rekao. Man, eto, sad da ti pravo kažem: ima u krave jedna malenkost, i to je da se rita kad se muze, pa se varenika teško iznese ispod nje, moja planinska malo kad uhvati šalicu mlika u dižvu. Sve drugo je u nje onako kako sam ti maloprije ispričao.

— Lako zato, reče kupac. Tome se daje lako pomoći sad odmah kod kupnje, pa se krava u mene neće ritati.

— A kako? znatiželjno će prodavalac.

— To ću ja tebe brzo naučiti, da znaš za kasnije, samo pazi, radi ono što ti kažem i ponavlaj ono što ću ja govoriti. Stavi dobivene novce u kapu da ih tri puta ispod krave oko trbuha dodamo jedan drugome i ponavlaj molitvu.

Prodavalac brzo skine kapu, stavi u nju novce i doda je kupcu ispod krave.

— E, baš ti hvala, pobratime. Sad neka se tebi rita, meni neće, izreče brzo kupac primajući novce i izgubi se u gomili.

Tako je i to nekad bilo.

Literatura

Benčević, Z.: Prilozi povijesti veterinarstva Hrvatske i Slavonije od godine 1800—1850. te povijesti veterinarstva i stočarstva bivše Vojne krajine do njezinog ukinuća, Slavonski Brod, 1931 (disertacija).

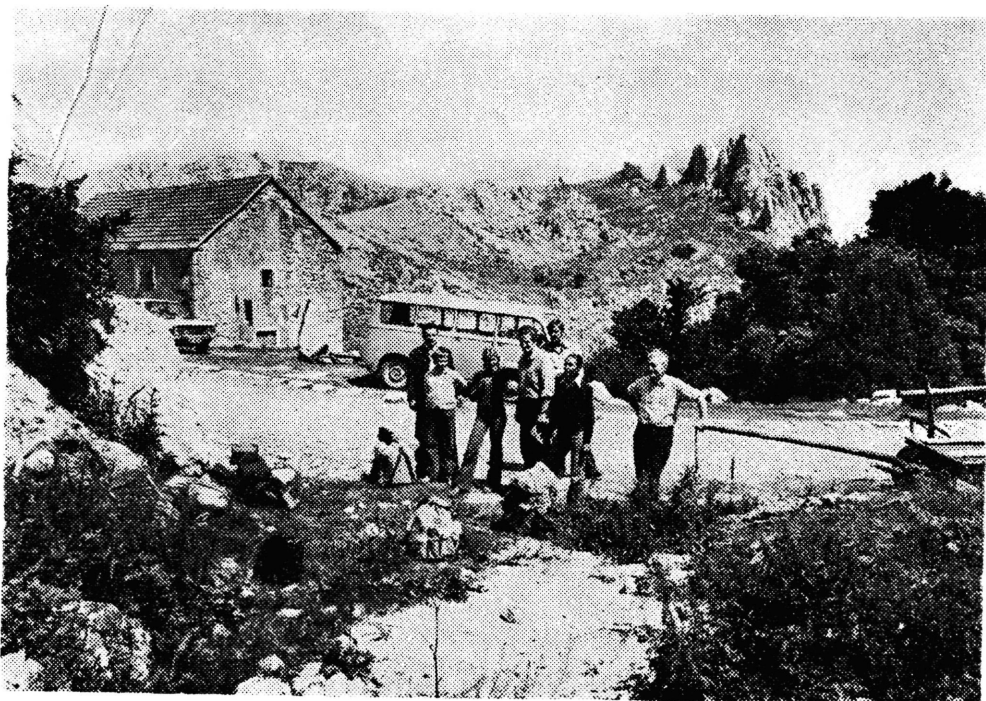
Gušić, B.: Naseljenje Like do Turaka; Lika u prošlosti i sadašnjosti; Zbornik 5, Karlovac 1973.

Richter, S., Karlović, M., Rukavina, A.: Pojava kokcidioze u jaradi; Veterinarski glasnik 1976, 30, 9.

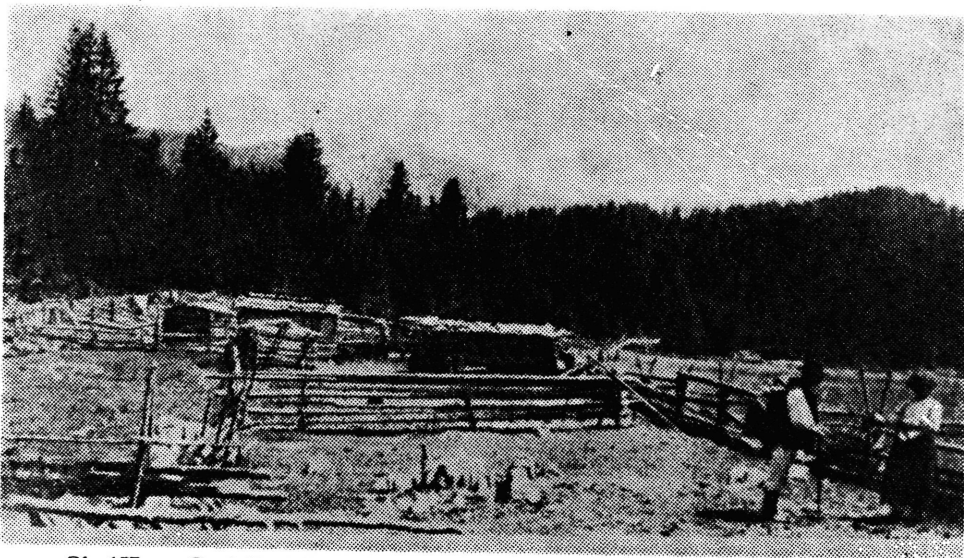
Rukavina, A.: Prilog poznavanju pučkog liječenja životinja; »Veterinarska stanica« 1978, 9, 1—6.

Rukavina, A.: Veterinarstvo na Velebitu; Naše planine 1978, LXX, 7—8.

Rukavina, A.: Razvoj stočarstva i veterinarstva u Lici (rukopis).

Sl. 156 — Podrag, kuća obitelji Nekić, u pozadini slikovite Tulove grede. Na slici članovi znanstvene ekscurzije Senjskog muzeja. Od desna na lijevo: Božidar Modrić, Helena Knifić, Ivo Došen, Vlado Oštrić, Sanja Božičević, Miroslav Glavičić, Ante Glavičić, Snimio Mr S. Božičević, 1978.

Sl. 157 — Crni Padež na Stirovači u Velebitu, snimio Dr R. Simonović